

tum libris auri mulctandum. Episcopis autem successoribus nostris hæc ita observare [*Mir.*, deservire] volumus, sicut et plura in partem illorum contulimus et sicut hæc coram Deo digno consideraverint. Si vero deinceps alicujus obstinatio contra hæc se erexerit, noverit se etiam quinquaginta quatuor coepiscoporum, ^a qui a principibus nostris ^b Christiaco congregati sunt, quibus præsentibus, vel quorum consilio hanc donationem ecclesiæ matriculæ, quam nostræ celebravimus, et nostra, quamvis ad extrema, auctoritate excommunicatum et invocatione sanctæ Trinitatis, pote-

Voulons aussi que nos successeurs évêques soient assujettis à tout ceci, comme aussi en faveur d'eux avons fait plusieurs donations sans considérer icelle estre digne devant Dieu. — Que si quelqu'un d'eux se dresse et lève contre cette mienne volonté de courage obstiné, qu'ils sachent aussi qu'ils sont excommuniés de l'autorité de cinquante-quatre évêques congrégés par nos princes à Christiaco, par l'avis du conseil desquels nous avons fait cette donation à nostre dite église et matriculle; — comme aussi de notre dite auctorité, encore que dernier d'iceux nous les excommunications

A state beati Petri apostolorum principis, cum Juda traditore Domini, qui loculos habebat, et qui res Domini furabatur et pauperum, æternaliter damnandum cum Dathan et Abiron, quos vivos terra absorbit inconsueta et desperabili morte, in omnium viventium terrore, nisi digna satisfactione respuerit, profligatum, in perpetuum puniendum. Amen. Amen. ^B Acta Christiaco, publice, tertio anno regni Theodoric regis. Ego ^c episcopus Leodegarius huic donationi factæ sub anathemate subscribo, et manu propria firmo.

de la part de saint Pierre, prince des apôtres, à estre perpétuellement damnés avec le proditeur Judas qui portait la bourse et bien de Nostre Seigneur, desrobant les biens des pauvres, — et avec Dathan et Abiron que la terre agloutit tout vifz d'une mort inaccoutumière et désespérable, à la terreur et épouvantement de tout le monde; — s'ils ne se retournent à résipiscence et satisfaction entière. — Fait aud. Christiaco, publiquement, le troisième au de Theodoric roi. Je, Léger, évesque, cy sousigne cette donation de ma propre main et sur peyne d'excommunication.

^a Ex his verbiis, iisdem quæ supra, pro salute regni et principum, recte licet concludere magnam inter reges Francorum pacem floruisse, dum hæc scriberentur, ac proinde scripta fuisse, quoad summam, initio episcopatus Leodegarii, regnantibus cum fra-

terna pace Clotario in Neustria et Hilderico in Austrasia.

^b *Cressiaco*, Mabillon. Deest in Miræo.

^c *Episcopus* deest in Miræo.

ANNO DOMINI DCLXXXIII.

LEO PAPA II.

NOTITIA HISTORICA IN LEONEM PAPAM II.

(Ex Maasi, Concil. Collect. ampl.)

(a) Leo ¹, natione Siculus, ex patre Paulo, (b) ^C sedit menses decem, dies septem [octo] et decem. Vir eloquentissimus et in divinis Scripturis sufficienter instructus, Græca, Latinaque lingua eruditus, cantena ac psalmodia præcipuus, et in earum sensibus subtilissima exercitatione limatus; lingua quoque scholasticus, eloquendi majori lectione polita [poli-

tus], exhortator omnium bonorum operum, plerisque florentissimam ingerens scientiam [eorumque scientiam plebi ferventissime ingerebat], paupertatis amator, et erga inopem provisor [inopum provisionem], non solum ments pietate, sed et studii sui labore sollicitus. (c) Hic suscepit sanctam sextam synodum, quæ per Dei providentiam nuper in regia

VARIANTES LECTIONES.

¹ Cod. Luc., *Leo junior*.

NOTÆ.

(a) *Leo*. Ex canone secundo concilii Toletani xiv infra aperte colligitur, Leonem creatum esse pontificem anno Domini 683. Cum enim menses duntaxat decem sedem pontificiam tenuerit, fueritque adhuc superstes tempore habitii concilii Toletani xiv, prout manifeste indicat canon 2 ejusdem concilii, certissimo indicio cognoscitur, ipsum non ante annum Domini 683 thronum apostolicum conscendisse. *Scv. Bin.*

(b) *Sedit menses decem, dies 17.* Defunctus iv Kalendas Julii, quo die in ecclesiasticis tabulis inter sanctos annumeratus habetur, sedit menses decem, et dies octo. *Baron.* anno 684, num. 1. *Id.*

(c) *Hic suscepit sanctam sextam synodum.* Quando Leo pontifex arbitrio imperatoris electionem papæ confirmantis pontificatum administrandum accepisset, permisit idem imperator Romam redire sedis apostolicæ legatos, quos hactenus persuasus Theodori Constantinopolitani episcopi fortasse Constantinopoli diutius detinuerat. Acta synodalia Græce conscripta, a Theodoro, ut diximus, depravata, non autem (ut

^a Errat hic Binus, qui et ipse postea conc. hoc Tol. xiv sub Benedicto II, collocat. *Maasi*.

urbe celebrata est, Græco eloquio conscriptam, exsequente ac residente piissimo et clementissimo magno principe Constantino intra regale palatium ejus, quod appellatur Trullus: simulque cum eo legati sedis apostolicæ, et duo patriarchæ, id est Constanti-nopolitanus et Antiochenus, atque centum quinquaginta episcopi, in qua et condemnati sunt Cyrus, Sergius, (a) Honorius, et Pyrrhus, Paulus, et Petrus, nec non et Macarius cum discipulo suo Stephano, sed et Polychronius novus Simon, qui unam voluntatem et operationem in Domino Jesu Christo dixerunt, vel prædicaverunt, aut qui denuo prædicaturi fuerint aut defensaverint. Sed ut et nunc duæ voluntates et operationes ipsius dispensatoris Christi et Salvatoris Dei nostri dicantur, sicut eadem synodus studiosissime in Latinum translata declarat. Verumtamen ¹ suprascripti defensores malorum hereseos ², dum

A nollent a suo recedere proposito per [de suprascriptis defensoribus majores, scilicet Macarius, Stephanus, Polychronius et Anastasius, dum nollent a suo recedere proposito Romæ per] diversa monasteria sunt retrusi. Qui predictus sanctissimus vir [Leo] absolvit duos viros in percipienda communionem, qui de regia urbe cum suprascripto Macario et cæteris in Romanam directi sunt civitatem, qui [quia] nec dum a synodo anathematizati erant, id est, Anastasium presbyterum, et Leontium diaconum ecclesie Constantinopolitanæ in die sancto Theophaniæ, exponentes videlicet per propria scripta fidei suam, juxta quod et sancta synodus determinavit, anathematizantes videlicet omnes [duos] hæreticos, sed et suprascriptos viros complices quos sancta synodus vel sedes apostolica anathematizavit.

Hujus temporibus percurrente divali jussione cle-

VARIANTES LECTIONES.

¹ Cod. Luc., quam et studiosissime in Latinum translatavit. Verumtamen, etc.

² Cod. Luc., hæreseos Macarium, Stephanum, Polychronium, Anastasium dum nollent, etc.

NOTE.

ille præ se ferebat) castigata, ad pontificem perferenda iisdem tradidit. Quæ cum sanctus Leo accepisset, Latinitate donavit. Sed an eadem imposturam Theodori Monothelitæ corrupta approbaverit? Nisi commentitiam esse dixeris ejusdem Leonis epistolam primam, cum communi sententia necesse est affirmare, quod sanctus Leo ea acta confirmaverit, quæ per legatos acceptæ, quæve Theodorus inserto nomine Honorii corruerat, pluribusque additiis scriptis auxerat: atque ita pro defensione Leonis dicendum est, vel quod eam iniquissimam conditionem subire necessitas temporis exegerit, adeo ut si id non fecisset, damnata hæresis iterum revixisset, actaque synodalia abolenda fuissent: vel quod Leo præteritarum rerum ignarus nescivisset acta legitima synodi, eamque defensionem, qua Joannes papa et Maximus abbas Honorii epistolæ declaraverant et defenderant. Sed cum horum neutrum in pontifice culpa caruisset, alterutrum horum necessario est statuendum; vel quod acta concilii ante tempora Leonis incorrupta quidem extiterint, fuerintque tum demum depravata, cum Leonis epistola, quando post annos decem et viginti Monothelitæ decreta synodi impugnare cœperunt: vel quod ipsa epistola Leonis, sicut asserit Baronius, commentitia existat. Quibus conjecturis hæc suam sententiam auctor annalium confirmet, dicam infra in notis ejusdem epistolæ. Ib.

(a) Honorius. Actus illis, quæ Leoni pontifici oblata fuerunt, nomen Honorii per imposturam Theodori dolose superadditum fuisse sentit Baronius. Quid de hac re judicent alii, supra dixi. Ib.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE, S. J.

In tota pontificum Romanorum serie vix quidquam in priscis recentisque memoriæ scriptoribus occurrit intricatus initio, gestis atque obitu Leonis papæ II; quare, ut mihi lectoribusque meis faciam satis, pauca hic in antecessum ἀποστρυφῶ attingam atque observabo. Anno Christi 682 ineunte, die 10 Januarii, indictione 10, obiit aut saltem sepultus est Agatho papa post sedem annorum trium, mensium 6 et diem 25, cum jam a die 16 Septembris absolutum fuisset concilium CP. III, sive œcumenicum sextum habente adhuc apud Latinos ind. 9. Leo II, paulo post Agathonis mortem electus est Romanus pontifex. Audita morte Agathonis et electione Leonis, Constantinus imperator die 13 Aprilis (non Decembris ut in vulgata editione legitur) ad Leonem scribit epistolam quæ exstat Græcè et Latine in fine sessionis 18. Mense Julio ind. 10, redeunt legati ab Agathone papa anno 680 ad concilium generale missi, ejusque acta cum Constantini epistola referunt. Die 15 Augusti, ind. 10, Leo II, accepta confirmatione, ordinatur pontifex tum ab aliis, tum a Joanne Portuensi episcopo

B qui unus fuerat ex legatis, ideoque dicendum est sedisse annum unum cum mensibus decem et diebus 14. Vulgo tamen consecratio ejus die 15 Augusti anni seq. 683 affligitur, vergente ad finem indictione 11. Quod si verum est, fatendum erit Leonem II a Romanis electum atque interim pontificum munus pro dignitate obeuntem vix ac ne vix tandem post annum ac sex circiter menses consensisse in suam consecrationem præ summa animi demissione, aliasve ob causas. Anno 683, ind. 11, die 16 Aprilis post coenam Domini luna tota pene nocte in sanguineo vultu elaboravit, et non nisi per galli cantum, hoc est paulo post mediam noctem inchoata jam feria sexta majoris hebdomadæ ex tenebris cœpit emergere, teste Anastasio. Hæc vero eclipsis contigit tempore hujus papæ Leonis, aut duntaxat electi, aut etiam consecrati ex diversa numerandi ratione. Maio mense indictionis (non 10 sed) 11, examinatis per otium actis sextæ synodi quæ cum imperatoris epistola m. nse

C Julio anni superioris revertentes legati retulerant, Leo aut electus tantum, aut jam ab anno superiori solemniter more ordinatus, rescripsit ad imperatorem, quæque gesta fuerant in sexto œcumenico concilio approbavit. Sunt et qui hujus anni mense Junio Leonem mortuum velint. Sub autumno anni 683, inchoata jam, ut par est credere, indictione 12, misit Leo acta concilii œcumenici in Hispaniam per Petrum regionarium S. R. E. notarium cum epistolis quæ exstant: sed cum ea jam die 4 Novembris perfecto concilio Toletano XIII dimissisque in suas civitates Patribus delata fuissent, eorum lectio in anni sequentis Novembrem mensem prorogata est, quo concilium Toletanum XIV celebratum fuit, æra 722. Interim die 28 Junii anni 684, ind. habente 12, obiit Leo, eique die 20 Augusti successit Benedictus II, qui ad eundem Petrum regionarium et ad Ervigium regem scripsit, obiitque die 7 Maii anni 685, ind. 13. Illi porro chronologi qui mortuum Leonem contendunt anno 683, Benedicti primordia anno 683 consignant, ejusdemque aut successoris pontificatum uno anno productionem fuisse affirmant. Sed non est necesse circumscriptos a nobis aliisque limites perrumpere. Cum enim Petrus regionarius a Leone anno 683 missus in Hispaniam jam absoluto concilio Toletano XIII ibidem substituisset donec in sequentis concilii Toletani XIV conventu annuo actis synodi œcumenicæ Hispani episcopi subscriberent, auditaque morte Leonis segnius forte urgeret Petrus quæ fuerant a Leone mandata, Benedictus ejus successor paulo post electionem ordinationemve suam eundem data quæ exstat epistola hortatus est, ut pro apostolicæ fidei firmitate cum summo pietatis studio commissum ministerium perageret: quod et fecit mense Novembri anni 684, ut ex can. 2 Tolet. XIV datur intelligi.

mentissimi¹ principis restituta est ecclesia Raven-
natis sub ordinatione sedis apostolicæ, defuncto²
[Ravennatum] archiepiscopo, qui electus fuit³ juxta
antiquam consuetudinem in civitatem Romanam ve-
niat ordinandus [ad ordinandum]. Hic fecit constitu-
tum, quod archiepis ecclesiæ continetur, ut qui ordi-
natus fuerit archiepiscopus nulla consuetudine pro
usu pallii aut diversis officiis ecclesiæ persolvere de-
beat, sed et ne Mauri quondam episcopi anniversitas
aut agenda celebretur [sed et ne Mauri quondam episco-
pi anniversarius aut agenda celebraretur prohibuit]:
sed et typum autocephaliæ, quem sibi elicuerant ad
amputanda scandala sedis apostolicæ, restituerunt.
Hic fecit ecclesiam in urbe Roma juxta sanctam Bi-
bianam, ubi et corpora sanctorum Simplicii, Faustini,
et Beatricis, atque aliorum martyrum recondidit, et
ad nomen beati Pauli apostoli dedicavit. Hujus almi
pontificis jussu ecclesia juxta velum aureum in ho-

norem beati Sebastiani ædificata est, nec non in ho-
nore martyris Georgii. Hujus temporibus⁴ die de-
cima sexta⁵ mensis Aprilis, indictione undecima,
luna eclipsim pertulit. Post cœnam Domini nocte
pene tota in sanguineo vultu elaboravit, et nisi post
galli cantum cœpit paulatim delirare, et in suum
reverti respectum⁶ [statum]. Hic fecit ordinationem
unam per mensem Junii [Maium], die vigesima se-
ptima, presbyteros novem, diaconos tres⁷, episcopos
per diversa loca numero viginti tres. Qui etiam se-
pultus est ad beatum Petrum apostolum, sub die
quinto Nonas Julias [iv. Kal. Julias]. Et cessavit epi-
scopatus menses 2⁸, dies 22. Qui suprascriptus sanctis-
simus vir ordinatus est a tribus episcopis, id est
Andrea Ostiensis, Joanne Portuensi [Qui interfuit
sexte synodo], et Placentino Veliternensi, pro eo
quod Albanensis ecclesia episcopum minime ha-
buit⁹.

VARIANTES LECTIONES

¹ Cod. Luc., piissimi.
² Cod. Luc., ut defuncto.
³ Cod. Luc., fuerit.
⁴ Cod. Luc., dedicavit sub die 22 mensis Februarii,
ubi et dona obtulit. Hujus temporibus (intermedia
desunt).

B ⁵ Cod. Luc., die 15.
⁶ Cod. Luc., respectum non habet.
⁷ Cod. Luc., diaconos xxv.
⁸ Cod. Luc., menses xi.
⁹ Cod. Luc., Albanensem minime habuit.

LEONIS PAPÆ II EPISTOLÆ.

EPISTOLA PRIMA

CONSTANTINI IMPERATORIS AD LEONEM II PAPAM.

Ἀντίγραφον θείας χάριτος τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ φιλο-
χρίστου βασιλέως Κωνσταντίνου γενομένης πρὸς
Λέοντα τὸν ἀγιώτατον καὶ μακαριώτατον πάπαν τῆς
πρεσβυτέρας Ῥώμης, σταλείσης διὰ τῶν ἐκείθεν ἀπο-
σταλέτων συνοδικῶν παρὰ περιήτους Ἀγάθωνος
τοῦ τῆς ὁσίας μηνῆος. Ἀπειλῆθ' ἡμῖν Δεκεμβρίου 17.
ἰνδικτιῶνος δεκάτης.

Δίοντι τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ
τῆς ἀρχαίας καὶ περιδύου πόλεως Ῥώμης, καὶ οἰκου-
μενικῷ πάπῃ.

Τῆς τῶν οὐρανῶν ἀκαταλήκτου βασιλείας τε καὶ μα-
καριότητος ἐπιμένονι, καὶ πρὸς τὴν πνευματικὴν νόθη-
σιαν τὴν φιλονεικίαν σκοποῦν ἡμῶν διευθύνοντες, ἐκείνα
διαμελετώμενοι καὶ πράττοντες, ὅσα τοῦ σπουδαζομένου
τυχῆν ὑποτίθεται. Τί οὖν ὁ κύριος ἐν Εὐαγγελίοις
ἐπαγγελῆσται; «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ
Θεοῦ κληθήσονται.» Ταύτης δὲ τῆς ἐπαγγελίας τῆς καὶ
πρὸς θεῖαν ἡμᾶς ἀναδιδαχούσης; συγγίνουαν, καὶ τὴν τῆς
πίστεως χάριτος ἐγγύθειαν ἐν τῷ γενέσθαι βουλό-
μενοι, καὶ τὸν περιστάσαντα ἡμᾶς Χριστὸν αὐτὸν ἐκ-
μμούμενοι, καὶ τὸ πᾶν ἐν ἑαυτῷ τῷ Θεῷ καταλλάξαν-
τα, πρὸς εἰρήνην τε καὶ ὁμόνοιαν τὴν ἡμετέραν φιλό-

C ¹ Exemplar divinæ sacræ piissimi et Christum dili-
gentis imperatoris Constantini ad Leonem sanctis-
simum et beatissimum papam senioris Romæ,
missum per eos qui illinc directi erant a superstite
Agathone sanctæ memoriæ. Missa est mensis De-
cembris decimo tertio, indictione decima.

Leoni sanctissimo et beatissimo archiepiscopo
veteris et clarissimæ urbis Romæ, et œcumenico
pape.

Cœlorum æternum regnum et beatitudinem expe-
tentes, et ad spirituale adoptionem pia nostra con-
silia dirigentes, ea meditamur ac gerimus, quibus
studia nostra bene evenire possint. Quid igitur Do-
minus in Evangeliiis pollicitus est? *Beati pacifici*,
quoniam ipsi filii Dei vocabuntur (Matth. v). Ad hoc
autem promissum, quo ad divinam cognationem
extollimur, et adoptionis nobilitatem assequimur,
pervenire cupientes, ipsumque Christum imitantes, a
quo sumus corona redimiti, quique in seipso omnia
Deo reconciliavit, ad pacem et concordiam adducere
studemus nostram Christi amantissimam rempu-

¹ *Sacrum rescriptum.* Hanc epistolam Constantini
ad Leonem de fide suspectam esse assertit Baronius
ex conjecturis hisce: primum, quod Leonem mense
Augusto creatum non prius certiore reddiderit de
rebus in synodo gestis, quam post menses quatuor,
in Decembri nimirum; cui statim statum fidei indi-
casse oportebat. Secundo, quod initio epistolæ scri-
bitur ipsam indictione decima ad Leonem esse da-
tam, quo tempore Leo nondum pontifex erat. Nam

primus annus Leonis incidit in finem indictionis un-
decimæ, et principium indictionis 12, ut ex præceden-
tibus patet. Tertio, quod in ipsa epistola dicitur
de synodo cogenda scriptas esse litteras imperatoris
ad Agathonem; cum certum sit ex præcedentibus
non ad Agathonem, sed ad Donum papam hac de
causa litteras scripsisse. Vide Baronium anno 683,
num. 6 et 8. Sev. Bin.